

Plotinos'ta Bilinç Kavramı

Sema Güler

<https://orcid.org/0000-0002-0256-4470> | Sema_segmen1990@hotmail.com
Doktora Öğrencisi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çankırı, Türkiye

Öz

Varlığı bilme ve anlama felsefe tarihi içerisinde her daim var olmuştur. Varlığı anlamaya ve açıklamaya çalışan felsefelerden biri de Helenistik felsefe içerisinde yeniden doğuşun adı olan *Yeni Platonculuktur*. Yeni Platonculuğun kurucusu M.s. 270 yılında ölen Plotinos'tur. Plotinos varlığı sudur teorisi ile açıklamıştır. Plotinos, sudur teorisinde varlığın yanında insanın ve insan bilincinin bu evrendeki önemini de ele almıştır. Çünkü insan, kendi bilinci vasıtasıyla kendi özünü ve evrendeki varlıkların hakiki özlərini bilmektedir. Varlığın ve kendisinin hakiki özünü bilen insan artık bir farkındalık içerisinde. Plotinos'a göre insan bu farkındalığını evrendeki maddelere anlamlar yükleyerek evrene bir değer atfederek göstermektedir. Plotinos'a göre bu farkındalığın nasıl olduğunu anlamak için varlığın en üst aşaması olan Bir'i iyi bilmemiz gerekmektedir. Çünkü Bir, sudur teorisinin baş evresidir. Evrendeki varlığın ve insanın hakiki özünün bilgisi varlığın en üst aşaması olan Bir'de saklıdır. Gizlilik içerisinde kalamayan Bir, kendi özüne yakın olan Nous'u oluşturmaktadır. Nous'un kendini farkına varmasıyla sudurun bir aşaması olan Ruh oluşmuştur. Ruhu oluşturan Nous'un Bir'e dönmesi ve Bir'i seyre dalmasıyla varlıkların formları Nous'a akmaktadır. Nous'un oluşturduğu Ruh, Bir ile irtibatını Nous üzerinden sağlamaktadır. Ruh, Nous'a dönerek Nous'taki formları kendi özüne kopyalar ve onları evrendeki maddelere aktarır. Ruhtaki formları alan maddeler Bir'den az pay aldıkları için daha az aydınlanmışlardır. Bu aydınlanmadan mahrum kalanlar ise yetkinlik bakımından eksik ve aydınlanma bakımından karanlık olarak evrende durmaya devam etmektedirler. Plotinos'a göre madde Bir'den az veya hiç pay almadığı için aydınlanması da ya az ya da hiç yoktur bu sebeple de madde kötüdür. Plotinos'a göre evrendeki bu olayları anlayabilmek için bize yol gösterecek olan şey ise Ruhumuz aracılığı ile bize verilmiş olan bilinçtir. Plotinos için bilincimiz bizim biz olduğumuzun ve bizim evrendeki engellere karşı önümüzün aydınlanmasının farkındalığını sağlayan bir içsel deneyimdir. İnsan bu içsel deneyim ile evrendeki konumunu, evrenle olan ilişkisini ve kendisinin yaratanla olan bağımlı anlayabilmektedir. Bu farkındalığın nasıl başladığı ve nereye kadar götürülebileceği Plotinos felsefesinde bir sorundur çünkü insan bedeni ile sınırlı ama ruhu ile özgürleşmek isteyen bir varlıktır.

Anahtar Kelimeler

Felsefe, Yeni Platonculuk, Plotinos, Bir, Bilinç.

Etik Beyan	Bu çalışma, 4. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan "Plotinos'ta Bilinç Kavramı" adlı tebliğin geliştirilmiş hâlidir. Prof. Dr. Sema Önal danışmanlığında 2018 yılında tamamlanan "Plotinos'un Mistisizmi" başlıklı Yüksek Lisans Tezi (Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, Türkiye, 2018) esas alınarak hazırlanmıştır.
Türü	Makale
Geliş Tarihi	10.08.2024
Kabul Tarihi	05.01.2025
Yayın Tarihi	15.01.2025
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Tarih
Araştırma Alanı	Felsefe
Konu	Plotinus
Sempozyum	:
Adı	4. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	https://sempozyum.okuokut.org/tsbs/article/view/637
Yer ve Tarih	Çevrim İçi - 26-31 Ağustos 2024
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	3. Oturum - 26 Ağustos 2024 Pazartesi 17:00 - 18:10
Telif Hakkı	© 2025 Sema Güler. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Güler, Sema. "Plotinos'ta Bilinç Kavramı". <i>TSBS Bildiriler Dergisi</i> 4 (2025), 197-207. https://doi.org/10.55709/tsbsdergisi.637

The Concept of Consciousness in Plotinus

Sema Güler

 <https://orcid.org/0000-0002-0256-4470> | Sema_segmen1990@hotmail.com

Ph.D. Student, Çankırı Karatekin University, Çankırı, Türkiye

Abstract

Knowing and understanding existence has always existed in the history of philosophy. One of the philosophies that try to explain and understand existence is Neoplatonism, which is the name of rebirth in Hellenistic philosophy. The founder of Neoplatonism is Plotinus. While explaining existence, Plotinus describes it with a cyclical movement from top to bottom and bottom to top. Consciousness also undertakes the task of understanding this cyclical movement. Consciousness is the state of awareness that helps humans understand their own essence and reveal the true essence of beings in the universe. To understand how this awareness occurs, we need to know Plotinus' system, the overflow theory. The knowledge of the existence in the universe and the true essence of man is hidden in the One, the highest level of existence. One cannot remain in this secret and creates Nous that is close to its own essence. With Nous becoming aware of itself, the third stage of emanation, Spirit, occurs. Again, by turning to the One and contemplating it, the same Nous takes the forms of beings into its own essence. The Spirit formed by Nous is also in a lower position due to its distance from the One. It also maintains its connection with Bir through Nous. The soul returns to Nous and copies the images in Nous into its own essence and transfers them to the substances in the universe. The substances that take the forms receive a light illumination, even if it is less than One. Those who are deprived of this enlightenment continue to remain in darkness in the universe. The substance is bad because it receives little light. In order to understand these events in the universe, the consciousness attached to us through our Spirit becomes important. Our consciousness is an inner experience that gives us the awareness of who we are and enlightens us. With this inner experience, man can understand his place in the universe, his relationship with the universe, and his bond with his Creator. In order to have his own inner experience, his consciousness first pushes him to get rid of his own body's desires and desires, which always limit people. If a person manages to get rid of these, he feels a lightness and liberation in his soul. The consciousness whose soul is lighter and freer establishes the bond between itself and its creator more easily. For Plotinus, this is watching the One.

Keywords

Philosophy, Neoplatonism, Plotinus, One, Consciousness.

Ethical Statement	This article is the revised and developed version of the unpublished conference presentation entitled “The Concept of Consciousness in Plotinus” at the 4th Turkish Symposium of Social Science. This study is extracted from my master thesis entitled “Plotinos’un Mistisizmi”, supervised by Professor Doctor Sema Önal (Master’s Dissertation KırıkkaleUniversity, Kırıkkale, Turkey 2018).
Type	Article
Received	2024-08-10
Accepted	2025-01-05
Published	2025-01-15
Category	Art & Humanities, History
Research Area	Philosophy
Subject	Plotinos
Conference	:
Title	4th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	https://sempozyum.okuokut.org/tsbs/article/view/637
Location & Date	Online - August 26-31, 2024
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 3 - August 26, 2024, Monday 17:00 - 18:10
Copyright	© 2025 Sema Güler. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Güler, Sema. “The Concept of Consciousness in Plotinus”. <i>TSBS Proceedings Journal</i> 4 (2025), 197-207. https://doi.org/10.55709/tsbsdergisi.637

Giriş

Plotinos'ta bilinç kavramını ele almadan önce Plotinos'un temel felsefesini savunduğu Yeni Platonculuk anlayışından bahsederek konuya giriş yapılacaktır. Plotinos'un Yeni Platonculuğu, felsefe tarihi içerisinde Platon'un felsefesine benzetilmiştir. Platon'un yeniden yorumlanması diyebileceğimiz Yeni Platonculukta da düşünce (zihin) yani bilinç önemini göstermektedir. Daha sonrasında metafiziği ve asıl konumuz olan insan ve onun bilincine değinilecektir. Konumuzu kendi yüksek lisans tezimiz olan Plotinos'un Mistisizmi adlı tez çalışmamdan, çeşitli makalelerden ve filozofumuzun kendi kitabı olan *Enneadlar*'dan yararlanarak anlatılacaktır.

1. Yeni Platonculuk ve Plotinos

Yeni Platonculuk, Helenistik dönem felsefelerinin en güçlü felsefelerinden biridir. Hem Batı'yı hem de Doğu'yu derinden etkileyerek insanlara farklı bir boyut kazandırmıştır. Helenistik dönemde çıkmış olan bu felsefi akımın Roma İmparatorluğu'nun yaşadığı buhranlı dönemde insanların vicdani, fikri ve dini konularda insanları uyanık tutmak onların sömürülmesinin veya kandırılmasının önüne geçmek gibi bir amacı bulunmaktadır. Çünkü din, o dönemde insanları hem kullanıyor hem de onları bazı konularda uyutuyordu. Yeni Platonculuk da bir kurtuluş yolu olarak görülmüş ve insanların hakikate açılan kapısı olmuştur.

Adına Yeni Platonculuk denmesinin sebebi de madde dünyası ile idea dünyasının ayrı olarak tasvir etmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü Yeni Platonculukta da insanların mantıksal veya zihinsel süreçlerle elde ettiği ve tasarladığı şeylerin idea âlemindeki şeylerle özdeşliği söz konusudur. İşte Plotinos'un Yeni Platonculuğu bu açıdan Platon felsefesinin yeniden yorumlanması olarak geçmektedir. Platon felsefesindeki çoğu simge ve düşünceler Plotinos felsefesinde ya yeniden yorumlanmış ya da farklı anlamlar yüklenerek yeniden şekil kazandırılmıştır.

Yeni Platonculuk Roma İmparatorluğu döneminde, başta Roma olmak üzere Suriye, Bergama, Atina ve İskenderiye'de yayılarak dörtüzyıl varlığını etkin olarak sürdürdü. Plotinos'un öğretisi Orta Çağ'da kendi fikirlerini oluşturmada felsefeden yararlanan Avrupalı ve Orta Doğulu filozoflar için önemli bir kaynak oldu. Avrupa'dan Aurelius Augustinus (MS 354-430) ve Thomas Aquinas (1225-1274), Orta Doğu'dan El Kindi (800-872), Hallac-ı Mansur (857-922), Farabi (870-950), İbn-i Sina (980-1037), Al Gazzali (1058-1111), İbn Rüşd (1126-1198), Şahabettin Süühreverdi (1155-1191) Muhiddin Arabi (1162-1240) doğrudan ya da dolaylı olarak Plotinos'un etkisi altındadırlar.¹

Yeni Platonculuk felsefesi Doğu ve Batı'daki birçok filozofu etkilemiştir. Özellikle İslam dünyasındaki filozoflar kendi sistemlerini oluştururlarken hem İslam'ın doktrinlerini hem de kendi felsefelerini bütünleştirme konusunda Yeni Platonculuğu kullanmışlardır.

Avrupa'da da yüzyıllarca Aristoteles ile Platonun felsefelerini uzlaştırma bakımından da yine Yeni Platonculuk kullanılmıştır. Çünkü Aristoteles için gerçeklik apayrı bir

¹ Metin Bal, "Roma'da Yeni Platonculuğun Kurucusu Plotinos ve Öğretisi", *Doğu Batı Üç Aylık Düşünce Dergisi* 50 (2009), 88-89.

âlemin içinde gizli saklı durmamaktadır. Gerçeklik bizim işte bu diye söyleyebildiğimiz ve anlamlandırabildiğimiz her şeydir demektir. Yani maddenin kendisi bizzat bizim hakiki gerçekliği ortaya koymaktadır. Oysa Platon için gerçeklik bu evrenin içinde bulunamaz çünkü bu evrendeki her şey o gerçekliğin sadece gölgesidir. Asıl gerçeklik İyi İdeası dediğimiz ve akılla ulaştığımız ve İyi İdeasından aldığımız bilgilerdir.

Hellenistik felsefenin son çiçeklenişini temsil eden Yeni Platonculuk, yüzyıllardır filozoflarca tartışılan temel konuları bütünsel bir sistem içinde bir araya getirmek, özellikle de Platon ve Aristoteles'in öğretilerini uzlaştırmak yolunda atılan önemli bir adımdır. Yeni Platonculuğun bir başka önemli katkısı da onun, Hellenistik-Roma kültürünün temel bir çatışmasını, felsefi ve dinsel öğeler arasındaki çatışmayı aşma çabası olarak ortaya konmuş olmasında aranmalıdır.²

2. Plotinos'un Metafizigi

Plotinos, varlık âlemini yukarıdan aşağıya ve aşağıdan da yukarıya doğru bir hiyerarşik düzen içinde açıklamıştır. Bu düzenin en üst mertebesine Bir'i yerleştirmiştir. Bir, Plotinos için her şeyin kaynağı ve başıdır. Çünkü o bir Tanrı'dır ve İyi'dir. Hem türetici ilke olması bakımından hem de cömert olması bakımından mükemmeldir. Bir tasavvuru edilemez ve Bir tam olarak bilinemez. Bir'in başlangıcı ve sonu da yoktur. Bir her şeydir ama her şey bir araya gelse bile Bir olamamaktadır.

Tamamıyla karanlık, bilinemez, tasavvur edilemez olandır. O'na bazen "Tanrı" bazen de "İyi" (To Agathon) adı verilir. Bir'e yüklemeler yüklemekten kaçınılmalı, sadece "Vardır" demeliyiz. Tanrı'dan evren diye söz etmek yanlış olacaktır. Çünkü tanrı evreni aşar. Evren aracılığıyla kendisini ortaya koyar. Bir herhangi bir işlev olmadan kendisini ortaya koyabilir. Çünkü O, hiçbir yerde değildir, hiçbir yer O değildir. Bir'den bazen "İyi" diye söz edilirse de O hem iyi hem de güzelden önce gelir³

Bir, İyi ve türetici ilke olarak kendi özünü asla kaybetmeden diğer varlık olan Nous'u oluşturmaktadır. Nous, Bir'den taşan ilk varlıktır Nous ile birlikte evrenin çokluk haline de kapı açılmış olmaktadır. Çünkü evrendeki çokluk nasıl oluyor da bir bütün olan Bir'den meydana gelmektedir? sorusu insanların zihnini kurcalıyordu. Plotinos bu sorunun cevabını Nous ile vermektedir. Nous hem kendi özünü tanıyan hem de Bir'e yönelerek Bir'deki İmajları, formları alan yapısı vardır. Nous kendi özünü bilmekle bir diğer varlık olan Ruh'u meydana getiriyor.

Çünkü Nous'ta her şey, hem kavramlardan anlayabildiğimiz şey hem de daima entelektüel bir özür; orada her varlık bu aynı veya başkası, hareket veya dinginlik, hareketli veya hareketsiz, cevher veya nitelik olsun, kendi payına düşen hayata sahiptir. Nous'ta her şey cevherdir; çünkü her varlık, niteliği cevherinden ayrılmayacak şekilde güç halinde değil; fiil halindedir⁴

Ruh, Nous'a göre daha aşağı katmanda ve Nous'taki imajları alıp evrendeki maddelere aynı zamanda bireysel ruhlara adapte etmektedir. Evrendeki cisim ve maddenin şekle bürünmüş hali Ruh sayesinde olmaktadır. Ruh bu açıdan hem yukarı katmanla irtibatla hem de evrene düzeni vermekle sorumludur.

² Zerrin Kurtoğlu, *Plotinos'un Aşk Kuramı* (Bursa: Asa Kitabevi, 2000), 38.

³ Turgut Özgüney, *Büyük Düşünürlerden Yaşam Bilgeliği Plotinus Yeni Platonculuk* (Beyaz Baykuş, 2022), 19.

⁴ Plotinus, *Enneadlar*, çev: Zeki Özcan (Bursa: Asa Kitabevi, 1996), 35.

Ruhun iki ayrı yönü vardır. Ve Ruh'un bir yönüyle Nous'a yöneldiği ve saf düşünce olarak ortaya çıkıp, saf ideaları temaşa ettiğini söyler öte yandan aynı Ruh duygusal dünyaya yönelir ve maddeye düzen getirmek durumunda kalır. Plotinus bunlardan birincisine Dünya Ruh'u, ikincisine ise phusis, yani doğa adını verdiği bilinmektedir.⁵

Ruhtaki bu hareketlilik onu aktif tutmakta ve maddenin veya dünyanın süsüne aldanmasına engel olmaktadır. Çünkü madde insanı kendisine çeken bir süs içerisine bürünmektedir. Bu çekiciliğe aldırarsak bizde geldiğimiz yer olan Bir'i unutturuz. Bir'i unuttuğumuz zamanda maddenin içerisine hapsolürüz ve Bir'den az ışık alan hatta hiç ışık alamayan maddenin karanlığında kaybolürüz. Plotinos'un varlık hiyerarşisinin son aşaması olan madde de yetkinlik ve ışık bakımından yoksun hatta karanlıktır.

3. Plotinos'ta İnsan Anlayışı ve Bilinç Kavramı

Plotinos için insan hem bu evrende beden içerisinde bulunan hem de içsel dünya-sıyla beraber bir bütün olarak Bir'e bağlı olan bir varlıktır. İnsanın ruhu, Bir'in Nous'a, Nous'unda Ruh'a aktardığı formla canlılık kazanmıştır. Fakat bu canlılığı özgürleştirmek ve özgürce kullanabilmek insan için pek mümkün görünmemektedir. Çünkü insan, bedeninin ağırlıklarından ve nefsinin isteklerinden kurtulması gerekmektedir. Fakat buna madde âlemi ve o âlemdeki cazibe insanı bu isteklerden uzaklaştıramayıp aklını çelmektedir. İşte bu noktada insanın bilinci ve farkındalığı onu bu istekler arasında seçim noktasında yardımcı olmaktadır. İnsan iyi ve doğru olanı seçerse seçiminin sonucu hem kendi iç dünyasını hem de evrene bakışını değiştirir. Eğer ki insan doğru diye düşünüp yanlış olanı seçerse o zamanda eyleminin ve seçimlerinin sonuçlarını hem kendi içinde hem de evrende yaşamaktadır. Çünkü bizim ruhumuzun çift yönlü bir yapısı bulunmaktadır. Aslında biz asla kopamadığımız Bir ile devamlı birlikteyiz fakat biz bunun bilincinde değiliz. Bilinçli olan bizler bir eylem veya düşünceyi gerçekleştirirken o eylem veya düşünce bizim ruhumuzun bilinç düzeyinde değilse o zaman eylemimiz veya düşüncemiz ya bir bütün olarak yoktur ya da herhangi bir bütüne veya anlama ulaşmaz. Bütüne ulaşmayan bizim o eylemimiz bize kendisini hissettirmeden orada kalır. Bizim bir şeyi bilmemiz veya onun varlığından söz edebilmemiz için bilinçli bir etkinlik gerçekleştirmemiz gerekmektedir. Bu etkinlik içinde bilincimiz bizim içsel saflığımızın bilgisine ulaştığımızda duyumsadığımız bir iç görü gücüdür. Bu iç görü ruhun hareketliliğini artırmakta ve iyi olan Bir'e yöneltmektedir. Çünkü insanın tinsel kısmı madde kısmından daha çok yukarıda olan Bir'e yükselmek istemektedir.

Daha açık bir ifade ile ötekilerin düşüncesinin aksine doğru bulduğum şeyi söylemem gerekirse, ruhumuz bir bütün olarak duyumsanabilir olanda hapsolmemiştir; ona ait bir şeyler daima tinsel dünyada mevcuttur.⁶

İyi ve doğru olan tek gerçeklik Bir'de olduğuna göre insan Bir'deki bu gerçekliğe nasıl ulaşacaktır? Asıl problem buradadır. Çünkü insanın madde âleminde birden tinsel yani akli âleme geçiş orayla irtibat kurması kolay görünmemektedir. İnsanın, Bir

⁵ Ahmet Cevzici, *İlk Çağ Felsefesi Tarihi* (Bursa: Asa Kitabevi, 2006), 501.

⁶ Pierre Hadot, *Plotinos ya da Bakışın Saflığı*, çev: Özcan Doğan (Ankara: Doğu Batı Yayınları), 26.

ile irtibat kurmasında ve o noktada kalıp Bir'i seyretmesinde önemli olan bilinçtir. Bilinç insanın neye yöneleceğini ve neyi yapması gerektiği, nerede durması ve nerede kalması gerektiğini gösteren farkındalık durumudur. İnsan bilincinin sayesinde yukarı âlem dediğimiz Bir ve Nous ile irtibatını kesmemektedir çünkü bilinci insanı ayık ve diri tutarak o âlemi seyretmesini sağlamaktadır. İnsan, Bir ve Nous ile arasındaki irtibatı tam olarak kurduğunda bilinci eğer ki insanı kontrol edemezse ve maddi âlemin isteklerine dönerse o zaman tekrardan insan bedeninin içine ve evrene geri düşer.

Çoğu kez, bedenimden uyanıp kendime döndüğümde, geri kalan her şeyin dışında kendimin içinde kahyıyorum, mucizevi bir güzelliği temaşa ediyorum, üstün bir dünyanın en üst noktasında bulunduğuma kani oluyorum, en erdemli hayatı yaşıyorum, tanrısal olanla özdeşleşiyorum, kendimi onda sabit kılıyorum, böylesine üstün bir deneyime ulaşıyor ve tüm diğer tinsel hakikatlerin üstünde vücut buluyorum ve ardından, tanrısalın içinde bu dinginliği yaşadıkdan sonra, Akli olandan düşünsel olana tekrar düştüğüm zaman, nasıl bir kez daha böylesine düştüğümü, ruhumun nasıl bedene geri döndüğünü, bir bedeninin içindeyken bana kendini gösterdiği gibi olup olmadığını soruyorum kendime...⁷

Plotinos için bu mistik deneyim sonucunda elde ettiği bilgiler Ruh boyutunda edindiği bilgilere nazaran daha hakikate yakın bilgilerdir. Hakikate yakın bilgileri edinirken ve tinselliği yaşarken mutluluğun ve hazzın doruk noktasına ulaşmaktayız. Bu mutlulukta kalmak isteyen insan buradan hiç kopmak istemez ama araya öyle istekler girer ki insanı bu mutluluktan koparır. İnsan bu mutluluğu ve hazzı az da olsa bu evrende yaşamak isterse o zaman o tinsel âlemde edindiği ve bilinciyle kaydettiği o tadı ve bilgileri evrende uygulaması gerekmektedir.

İnsan bireyselleştirilmiş ve her yerde ikamet eden bir hayattır. Plotinos canlı bir bedeninin özel bir beden olduğunu söylemektedir. Madde olan bedeninin organizasyonunu onun ilkesi olan hayatı veya ruhu belirlemektedir. İnsan bu manada anlaşılabilir bir özdür. Öz olarak onun yaşamı hala gerçekliğin bir parçasıdır.⁸

İnsan bedeni ile birlikte evrenin küçük bir parçasıdır. Yani mikrokozmosudur. Bu evrene düzen vermek istediği zaman en iyi düzenin ilkelerini yukarıdan yani Bir'den alıp aşağıda yani evrende uygulayabilecek bilince ve kapasiteye sahiptir. Buna onu veren insana canlılık ve aktiflik katan ruhudur. Plotinos için evrendeki maddeler eksik veya yetersiz olsa da insan bu eksikliği ve yetersizliği giderebilecek durumdadır. Maddedeki bu yetersizlik ve eksiklik giderildiğinde madde insanın zihninde ve elinde bir şekle ve bir anlama sahip olmaktadır. Bir anlama sahip olan maddede de güzel olan artık görünür olur ve insan o maddenin özündeki değeri de bu sayede bulmuş olmaktadır. Bu güzellikte ancak ve ancak sanatta kendini göstermektedir. Dolayısıyla evrendeki soyut ve somut her şey insanla bir anlam ve mana kazanmaktadır. Plotinos için sanatta açığa çıkan güzellik ideal güzelliğin bir parçasıdır.

Plotinus'a göre Bir'deki iyiliğin ve güzelliğin nitelikleri aynıdır. İlk önce güzel olanı belirlemeliyiz bu da Plotinus için Bir'dir. Nous ikinci sırada ve güzeldir. Bu durumların sonucu olarak Ruh'tan da eylemdeki güzellikler ve yaşam biçiminin güzelliği gelmektedir. Böylece Ruh, güzel olanları elinde tutarak ve

⁷ Pierre Hadot, *Plotinos ya da Bakışın Saflığı*, 24.

⁸ John Herman Randall, "The Intelligible Universe of Plotinos", *Journal of the History of Ideas* 30/1, 10.

*onu sanata dönüştürerek güzelleştirmektedir. Bunu da ancak güzel ustalar yapabilmektedir.*⁹

Önce insanın bilincinde başlayan sonra sanatta açığa çıkan bu güzellik ve maddenin anlam kazanması insanın nefsinin ve bedeninin ağırlıklarından kurtuluşudur. Çünkü insan ruhu kendi bilincinde açığa çıkan o sanatı icra ederken kendi ruhunun da her türlü sınırlılıktan arındırmaktadır. Sınırlılıktan kurtulan ruh için güzel olanın ne olduğu problemi doğmaktadır. Güzel olan ise Plotinus'a göre düşünüp taşıdığımız, yarıda bulunmaya gerek duymadığımız ilk bakışta farkına vardığımız şey olarak düşünülmektedir. Ruh, sanki onu tanıyormuş gibi onu görmüş gibi olmaktadır. Ruh; çirkin olanı gördüğünde ise ondan kaçmaktadır çünkü o şey ona yabancı gelmektedir. Ruh, gerçekliğin kendisinden en ufak bir ışıltı aldığı zamansa ona heyecanlanarak mutluluk duyarak kendini ve sahip olduğu birtakım şeyleri bilincinde hatırlar. Bu hatırlama üzerinden toz alınmış bir nesne gibi kendini beyan etmektedir. Nesnedeki toz Plotinos için üzerini kapatan ona cisim dememizi sağlayan dış algıdır. Nesnedeki tozun kalkması ile açığa çıkan ise nesnenin iç formudur yani Ruh'un Nous'tan aldığı ve evrendeki nesnelere verdiği imajlardır. Bu imajların sanatını icra etmek onları açığa çıkarmak bizim bilincimizin bir görevidir. Çünkü bilincimizin en derin kısımlarında sanatını icra edeceğimiz nesnenin daha berrak ve daha güzeli mevcut bulunmaktadır.

*Bizim için bir şeyi güzel ya da çirkin yapan nedir ? diye sorar Plotinus. "Güzel duygusunun temeli, ruhun güzeli görünce onunla kendisi arasında bir yakınlığın, bir uyumun olduğunu hissetmesi, sezmesidir." diye cevaplar.*¹⁰

Sanatı icra edecek insanın zihni ve davranışları Bir'in etkinliklerine uygun ve O'na ulaşmanın verdiği çabalardan geçmiş olması gerekmektedir. Çünkü bu insanlar Bir ile bir zaman irtibatla olup az da olsa Bir'i temaşa etmiş insanlardır. İnsanın davranışlarının Bir'in istediği şekilde olması demek insanın erdemli, düzgün, bilinçli ruhunu ve bedenini kötü olan her şeyden arındırmış olması demektir.

Sonuç

Plotinos'un felsefesi insan ve insanın yaşam alanına yeniden bir düzen getirmiştir. Bu düzen insanın hem iç dünyasını hem de yaşamını nasıl dizayn edeceğini belirlemektedir. İnsanın iç dünyasını belirlemektedir çünkü insan iç dünyası bakımından bir duygu, düşünce, vicdan ve din kavramlarına sahiptir. Bu kavramlar insan için soyut ve anlamlı hale gelmesi gereken kavramlardır. Onu anlamlı hale getirecek de bizim nerede ve nasıl yaşadığımızı nerden gelip nereye gideceğimizin farkındalığını verecek olan bilincimizdir. İnsana anlamlı bir mana veren bu bilinç bu kavramların açıklanmasında ve anlaşılmasında iç görü yani sezgiyi kullanmaktadır. Kalbimize doğan veya açığa çıkan bir bilgidir bahsetmektedir. Plotinos u felsefesi ile yaşam alanımızı düzenlemektedir. Çünkü insan yaşadığı evreni ve o evrenin kanunlarını bilmek anlamak ve onlara hâkim olmak ister işte bunu da sağlayan yine insanın bilincidir. Maddedeki gü-

⁹ Margaret R. Miles, *Plotinus on Body and Beauty* (BlackWell Publishers 1999), 41.

¹⁰ Özgüney, *Büyük Düşünürlerden Yaşam Bilgeliği Plotinus*, 65.

zelliği görmek ondaki bilgiye ulaşmak ve evrendeki düzene hâkim olmak onun yaşamını kolaylaştırmaktadır.

Plotinos'un insana bu düzeni kurması için olanak sağlamanın tek bir amacı bulunmaktadır. Bu amaç da insan zihnini dengede tutmaktır. Çünkü insan zihni kendi zihniyle uyumsuz veya farklı bir şeyle karşılaşınca o anda zihninde var olan denge kefe terazisi misali değişime uğrar ve yeni bir şeyin olduğunun farkındalığını yaşar. İnsan bu yeni bilgi veya nesneyi yaşadığı tecrübeler vasıtasıyla veya Bir'den aldığı ve unuttuğu veya hatırlayamadığı bilgiler ışığında yeniden anlamlandırır ve zihnini tekrardan denge konumuna getirir.

Kaynakça | References

- Bal, Metin. "Roma'da Yeni Platonculuğun Kurucusu Plotinus ve Öğretisi". *Doğu Batı Üç Aylık Düşünce Dergisi* 50 (2009), 87-97.
- Cevizci, Ahmet. *İlk Çağ Felsefesi Tarihi*. Asa Kitabevi, Bursa 2006.
- Hadot, Pierre. *Plotinos ya da Bakışın Saflığı*. Çev. Özcan Doğan. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016.
- Miles, Margaret R. *Plotinus on Body and Beauty*. BlackWell Publishers 1999.
- Plotinus. *Enneadlar*. çev. Zeki Özcan. Asa Kitabevi, 1996.
- Randall, John Herman. "The Intelligible Universe of Plotinos". *Journal of the History of Ideas* 30/1 (1969), 3-16.